

ויבינו במקרא – דברים

א,א - אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הירדן במדבר בערבקה מול סוף בן-פארו ובין-תפל ולבן וחצרת ודי זהב:

יזהר לתת את ההפסקה העיקרית בתיבת 'הירדן' ששם האתנח, ויש טועים לתת את ההפסקה העיקרית בתיבת 'ישראל' שכן מכאן ואילך מתחילה רשימת המקומות, אך זוהי טעות עם שינוי משמעות גמור, שכן עבר הירדן הוא המקום בו דבר אתם משה, ורשימת המקומות שעליהם דבר משה מתחילה בתיבת 'במדבר' וכמו שמוכח מהטעמים, וכן מוכח מת"א ומתרגום המיוחס לרב"ע, וכ"נ מרש"י שהביא את פירושו על תיבת 'במדבר' ולא על תיבת 'עבר הירדן'. | בחלק מהסידורים תיבת 'ולבן' באתנח, וזו טעות גמורה שלא מצינו אתנח צמוד לתביר וכן לא מצינו שני אתנח בפס' אחד ואכן בספרים מדויקים הוא במאריך, וכן המנהג.

א,ח - ראה נתתי לפניכם את-הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם

יזהר בתיבת 'נשבע' לבטאות העי"ן שלא ישמע גידוף חלילה, וכמו שהזהירו הפוס' לגבי תיבה זו בק"ש, וכ"ה לקמן ב,יד.

א,יג - הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים וַיִּדְעִים לִשְׁבִּיטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם

תיבת 'הבו' מלרע, ומ"מ כמדומה שאין בזה שינוי משמעות. | יזהר להפסיק בתיבת 'וידועים' יותר ממה שהפסיק בתיבת 'ונבנים' דאל"ה יובן ש'לשבטיכם' מסב רק על 'וידועים' ובאמת הוא מסב גם על חכמים ונבנים¹.

א,טז - וְאֶצְנֶנָּה אֶת-שְׁפִטָּיִכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בִּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתָם אֶדְקַ בִּין-אִישׁ וּבִין-אָחִיו וּבִין-גֵּרֹ

יזהר בתיבת 'ושפטיכם' לא לבלוע את הטי"ת ולומר 'ושפטיכם', והיא טעות עם שינוי משמעות ללשון שפיתת קדירה.

א,כב - וַיִּטֵּב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וְאָקַח מִכָּל שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ

יתאמץ לבטאות הטי"ת שב'לשבט' שהקורא כתי"ו משנה למשמעות שביטה או ישיבה, וכ"ה לקמן ג,יג.

א,כט - וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא-תַעֲרִצוּ וְלֹא-תִירָאוּ מֵהֶם

יטעים את החיריק שבתיו"ו כדין חיריק מלא, וממילא להניע את השוא שבריי"ש, ובלא"ה הוא שינוי משמעות ללשון ראה², וכע"ז לקמן ב,ד בתיבת 'וייראו'.

א,מד - וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתָם וַיִּרְדְּפוּ אֹתָם כְּאִשֶּׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּקְחוּ אֹתָם בְּשִׁעִיר עֲדִי-חֲרָמָה

יפסיק ב'בשעיר' יותר מב'אתכם', דאל"ה יובן שמקום הכתיבה היה בחבל ארץ היוצא משעיר עד מקום הנקרא חרמה, ובאמת כתתו רק בשעיר, והכתיבה היתה בעצמה 'עד חרמה', ושוב הראוני שאכן ראב"ע הביא בזה ב' פי' וז"ל 'עד חרמה. מקום או שם הפעל', ולפי' הראשון אכן אין כאן שינוי משמעות [ואמנם פשוט שגם לפי' זה יש להפסיק לכתחילה ככל הטעמים שאינם משנים משמעות].

ב,י - הָאֲמִיּוֹת לְפָנֶיךָ יֹשְׁבוּ בָּהֶם עִם גָּדוֹל וְרַב כְּעֲנָקִים

יזהר להפסיק ב'ורם' יותר ממה שהפסיק ב'ורב', שוללי זה מובן שהדימוי 'כענקים' קאי רק על התואר 'רם' ולא על תואר 'גדול ורב', והאמת דקאי על שלשתם. וממש כך יש לזהר גם לקמן פס' כא'.

ב,כה - הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָד תַּת פִּתְחָדָךְ וַיִּרְאָתָךְ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמִיעָךְ וַיִּרְגְּזוּ וַיַּחֲלוּ מִפְּנֶיךָ

בתיבת 'וחלו' יזהר לקרוא בחי"ת ולא בכ"ף שאז היא משמעות אחרת לגמרי | 'וחלו' במלרע .

ב,לד - וַנִּלְכֹּד אֶת-כָּל-עָרֵינוּ בַּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת-כָּל-עִיר מִתָּמָּם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשָּׁאֲרָנוּ שְׂרִיד

יזהר לתת את ההפסקה העיקרית של הפס' ב'והטף' ששם האתנח, שהוא המפסיק הכי חזק בתוך הפס'. ומחמת סמיכותו [היחסית] לסוף הפס' יש המתקשים לתת שם את ההפסקה העיקרית, ולכן נותנים את ההפסקה העיקרית בתיבת 'מתם', ואז מובן מקריאתו ש'השארנו שריד' לא קאי על 'עיר מתם' אלא רק על הנשים והטף.

ג,ז - וְכָל-הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוֹנֵנוּ לָנוּ

בתיבת 'בזונו' יזהר להדגיש הזי"ן, שהדגש בא כתחליף לזי"ן שניה, שכאן הוא משורש 'בזז' מלשון לבזוז שלל, אך ללא דגש הוא יכול להישמע מלשון לבזות משורש 'בזה'. אך לכא' אינו שינוי משמעות שכן בשורש 'בזה' הוא בחיריק בבי"ת ובזי"ן.

ג,יא - כִּי רַק-עֹלֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׂן נִשְׁאָר מִיָּתֵר הָרָפָאִים הַגָּה עֲרִשׁוֹ עָרִשׁ בְּרָזָל הָלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אֶרְפָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּהּ בְּאֵמֶת-אִישׁ

יזהר לבטאות היטב העי"ן שב 'ערשו' ו'ערש' שהקורא כאל"ף משנה משמעות. | בתיבות 'אמות' 'אמת'³ יזהר להדגיש המ"ם שללא דגש הוא מלשון 'אמה עבריה'.

¹ כמו שפרש הרמב"ן כאן, ואף שפרש"י נראה להפך, מ"מ מדברי הרמב"ן נראה שאף רש"י מסכים עמו שהפי' לפי פשוטו של מקרא הוא כמו שהרמב"ן פרש, וכל מה שפרש"י הוא לפי הדרש ולא לפי הפשט. שכן מיד לאחר דברי רש"י כתב הרמב"ן 'אבל על דרך הפשט' והביא את ההסבר שלו, ולא נהג כדרכו להערים קושיות על פרש"י, וודאי שבקה"ת יש לילך אחר הפשט.

² שכן בגוף שלישי בעתיד זכר לעולם באה יו"ד בחיריק לפני אותיות השורש כגון 'ילבש/וה/ו' 'ישמר/וה/ו', וכאן יש יו"ד כבר באותיות השורש שהרי השורש הוא 'ירא', ולכן בפועל זה בגוף שלישי בעתיד זכר מן הדין היה צריך להיות שני יו"דין אחת לשורש ואחת בשביל ההטיה לעתיד כנ"ל, ומשום שקשה לבטא שני יו"דין ברציפות, לכן אחת נבלעת ו'במקומה' החיריק של האות הראשונה נהיה מלא ולכן צריך להטעימו, אך ללא הטעמה הרי זה נשמע כחיריק חסר וממילא נשמע שיו"ד זו אינה מהשורש אלא כשאר פעלים בגוף שלישי בעתיד והשורש הוא 'ראה'.

³ ואמנם לפעמים במובן של שפחתו לעיתים כתוב 'אמהותיו', אך הה"א הזו יתירה ואינו מחויבת וגם ללא הה"א אם הוא מרפה זה נשמע מלשון שפחתו.

שבת חזון - מפטירין ישעיה א, א - א, כז

א, א - חֲזוֹן יִשְׁעִיָהוּ בן-אֱמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָהוּ יוֹתָם אֲתָו יִחְזַקְיָהוּ מַלְכִי יְהוּדָה

ישנה טעות נפוצה לומר 'ישעיהו' עם חיריק ביו"ד הראשונה ופתח בעי"ן, אך האמת היא שבכל המקומות היו"ד הראשונה בשוא נע והעי"ן בשוא נח, ומ"מ אין בזה שינוי משמעות. | יזהר להפסיק בתיבת 'יחזקיהו' יותר ממה שהפסיק בתיבת 'יותם' בכדי שיוכן שגם עזיהו ויותם היו מלכי יהודה.

א, ה - עַל מַה תָּכוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סֵרָה כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵב דָּוִי

יזהר להפסיק בתיבת 'עוד' יותר ממה שהפסיק בתיבו 'תכו' שכונת הנביא 'על מה עוד תכו' ולא 'עוד תוסיפו'. | בתיבת 'לחלי' יזהר להטעימה מלרע שכאן החי"ת מנוקדת בחטף ולא בחולם, וכידוע א"א להטעים חטף, שכשמו כן הוא שצריך לחטפו.

א, ט - לִילִי יִהְיֶה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כְּמַעֲט כִסְדָם הָיִינוּ לַעֲמֻרָה דָּמִינוּ

יפסיק ב'כמעט', שלא יקרא 'כמעט כסדום היינו' אלא 'הותיר לנו שריד כמעט' שכן שם האתנח⁴, כמו כן יזהר לא לקרוא 'כימט' שאז יהיה שינוי משמעות [כי-מט].

א, יא - לְמַה-לִּי רַב-זָבְחִיכֶם יֹאמַר יְ-הוָה שְׂבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָשִׁים וְעִתוּדִים לֹא תִפְצְתִּי

יפסיק ב'ועתודים' יותר ממה שהפסיק ב'וכבשים', שה'לא חפצתי' קאי גם על הדם של הפרים והכבשים, ומאידך גם 'דם' קאי גם על ה'עתודים', שמדובר על דם העתודים ולא על העתודים עצמם.

קריאת התורה למנחה של שבת

א, כז - עֲלֶה | רֹאשׁ הַסִּפְּרָה וְשֹׁא עֵינַיִךְ יִמָּה וְצִפְנָה וְתִמְנָה וּמִזְרְחָה וְרָאָה בְּעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה

יתן את ההפסקה העיקרית בפס' בתיבת 'בעיניך' ששם האתנח, שלולי זה ישמע מקריאתו שה' ית' מצווה את משה רבינו ע"ה שהוא יראה בעיניו שהוא לא עובר את הירדן, ולא היא אלא ציווהו ה' לראות את הארץ, בנימוק שהוא לא יעבור את הירדן.

ד, א - וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שִׁמְעֵה אֶל-הַדְּבָרִים וְאֵל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיֶוּ וּבְאֵתָם יִירָשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם

יזהר לבטאות את העי"ן כראוי, והקוראה כאל"ף משנה משמעות הכתוב. | תיבת 'ובאתם' מלרע דלא כמדובר אצלינו.

רמזים בטעמים

א, יז - לֹא-תִלְוִירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כַּקֶּטֶן כַּגָּדֹל תִּשְׁמְעוּן לֹא תִגְדֹּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֹא-הֵים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִפֶּה תִקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעָתִיו

'במשפט' ברביע, לרמוז שגם במשפט מאוד 'נמוך' [שרביע פירושו בארמית 'רובץ'] שהוא על מעט כסף יקפיד בכל הנאמר כאן כמו במשפט גדול, וכמו שפסק בשו"ע (חו"מ יד.) יְהִינָה בְּעֵינֵי הַדִּין דִּין שֶׁל פְּרוּטָה כְּדִין שֶׁל מָאָה מָנָה. | 'איש' בזקף, לרמוז שגם איש במובן הזקוף - הגבוה של המילה – כלומר איש צדיק [ודברי רש"י בתחילת פרשת שלח עה"פ 'כלם אנשים'], אין לדיין לפחד להרשיעו בדין באומרו איך ארשיע כזה צדיק, וכמו שפסק בשו"ע (שם יז.) נֶאֱמַר בָּאוּ לִפְנֵי אֶחָד כְּשֶׁר וְאֶחָד כְּשָׁע, לֹא יֹאמַר: זֶה כְּשֶׁר וְזֶה אֶחָד מִשְׁקֵר וְזֶה בְּחֻזַּק שְׁאִינוּ מְשַׁנָּה בְּדַבְּרוֹ אֵת הַדִּין עַל הַרְשָׁע, אֲלֵא לַעֲוֹלָם יִהְיוּ שְׁנֵי בְּעָלֵי הַדִּין בְּעֵינֵי כָּרְשָׁעִים, וּבְחֻזַּק שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם טוֹעֵן שְׁקֵר, וְדִין לִפִּי מֶה שִׁירָאָה לוֹ מִן הַדְּבָרִים.

א, כב - וּתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַחְתָּה אֲנִשִּׁים לִפְנֵינוּ וַיַּחֲפְרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ אֲתָנוּ דָּבָר אֶת-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר נָעַלְתָּ-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֶינוּ

'ותאמרו' ברביע – כאן רמז להם משה רבינו שרביצה היתה להם באמירה זו, שהיה להם לבטוח בה' שדבר טוב על ישראל, ולא לבדקו.

א, ל - יְהוָה אֱ-לֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּל אֲשֶׁר עֲשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְוֹתֵיכֶם לַעֲיֹנֵיכֶם

'לכם' באתנח, לרמוז שלא רק שלא נלחם, אלא שגם יהיה לנו נח, שטרדות המלחמה לא ישפיעו על מנוחתנו כלל.

ג, כ - עוֹד אֲשֶׁר-לִי יְ-הוָה | לְאַחֲיָכֶם כָּכֶם וְנִרְשׁוּ גַם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׂבַתָּם אִישׁ לִירֵשׁוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם

'בארץ' בזקף גדול, שכאן רמז משה רבינו לבני גד ובני ראובן, שעל אף שבזכות כיבושם את עבר הירדן יש לנחלתם דין ארץ ישראל לגבי חיוב מצוות התלויות בארץ ולגבי מצוות ישוב א"י. מ"מ אין דומה אחותם לאחוזת תשע וחצי השבטים, שאחוזתם היא הרבה יותר מעולה וחשובה, וכמו שמצינו בספר יהושע (כב, יט) שבני ישראל אמרו לבני גד ובני ראובן 'ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם', וכן אמר רבי יוסי הגלילי במשנה (בכורים א, י) שעבר הירדן אינה נקראת 'ארץ זבת חלב ודבש' ולכן אין מביאין ממנה בכורים.

⁴ וכן מתבאר מהמצו"ד והמלבי"ם, ומרש"י נראה להפך וצ"ע.